

חסד הקריאה

לפני כ-2 שנה בעודי רך בשנים, הייתי מחור על פתחי מערכת המדורים הספרותיים וכל רכושי צורו שירים שכתוב קיצורים. כפי שכותר איואק באבל בזכרונותיו על סיפוריו שלו רוב הציונות. מזכירותיה של העורכים ביקשו שאשיאר את "החומר" לעיון, מבלי שהגיעו לי להיכנס אל הקודש פנימה. והבטיחו שאוכה למענה ברואר. במשך הדשים ארוכים היה זמני עובר בין ביקוריו היום יומיים של הדור, ורק פעם אחת הגיע מכתב על שמי ממערכת, "הצופה" במקטב נאמר כי אין שבין השיטין ניכר ששנית את פרקי לא ניצאו שירי ראויים להידפס בעיתון, מכיוון שהם מנוגבים מיראת שמים. מיהרתי לדון את המכתב המסוגל בחוצפה בארבע מיתות בית-דין, קרעתי אותו ושרפתי אותו ופירתי את האפר באסלת בית השימוש הורדתי עליו את המים, אבל את המלה הספרותית הזאת "מנוגב" לא הצלחתי מסתבר, להכחיד, והיא צפה ועולה מפעם לפעם ממסתרי מוצפי מ"תכניב מפוראים הלא כך והעמדנו בהם מורים ומחנכים. באחד הימים, לאחר שכבר נואשתי מלהיעשות משורר ששיריו נוסטים הגיע אלי פסק מ"דבר" ובו נאמר כי עזרא ווסמן מבקש לראותני.

ביום רביעי בצעהיים באתי למערכת שברחוב שינקין

או ככה, אמר ווסמן, ורשם משחו. בפינה השמאלית של השיר שלי, זו טוב, נדפס.

האם הבין כי כתבתי את השיר לאחר שנערה לא רצתה באהבתי. האם ירד לסודם של הסמלים, האם חש בין השורות בכאב ובאכזבה שהתבשרו והפכו למלים, האם ידע איש רך וסחום זה את סוד האהבה.

רק לאחר שנים, כשקראתי את "ופה לבי אהב ופה לבי נכשל ובהכשלו הוא ער ושר" ביקשתי בלבי מחילה על אטימותי והתירוה של אותו. פרוד-משוררים שדומה בעיניו שהוא ראשון לכל נברא.

עוד שעה ארוכה דיבר ווסמן. לא ידעתי מתי ללכת, לבסוף קמתי. אהה הולך, הוא אמר, ולא ידעתי אם זאת קבועה. או שאלה, או בקשה. כשעמדתי ליד הדלת אורתי את כוחי ושאלתי: "השיר, כלומר, האם השיר, השיר שלי, הוא טוב בעיניך?"

"קראתי אותו", אמר ווסמן והביס בי בתמוהו, והיה אם ירדתי לסוף דעתו. רק לאחר שנים רבות, ידעתי שזה החסד הגדול ביותר שעשיתי משורר לזכות מידי זולתו.

חתונה בלי ריקוד

כעבור שבוע הוועקתי אל חדר-המגיניהם. פיקסי לר מחפש אותך, נאמר לי בטלפון, זה בקשר לשיר. החדר הקטן, החלול, כביכול מעל אולם המסדרה

הרעש, במחצית הדרך שבין הדפוס למערכת, המה באותה שעת בוקר כמו ישיבה לזאת בשעת, הסדרה, שני מגיניהם וזוטים קראו זה לזה טקסטים של מודעות (הגהה טובה אנהו חיביים למי שהעיתון מקבל ממנו כסף — כלומר נוהג המודעות — לא למי שהעיתון משלם לו שכר טופרים — כלומר הוספר — פסק פעם בשעת ריחחה מנהל הדפוס). על קרוסלה שלייעץ הקבועה באשנב שבין שני חדרים. קרוסלה ששימשה ככך טלפון, נשען יהודי נשוא פנים בעל זקן והלפסונו ורעם לתוך השופרות: "תגיד לו, לאנג אמר 'עמוטות' לא 'פמוטים'!" בפינה, ליד החלון, ישב גבר לבן שיער, שרוליות שחורות כרוכות סביב ידיו, כפתורי הולצתו מכופתרים עד האחרון שבהם, וסימן בריטאליות אנינה סימנים על יריעות הגהה.

"אינך יודע ניקוד", חזר פיקסלר ואמר בפגישהו הראשונה והושט לי את כתבי-היד של שירי שניקודו וזקן בעט נובע.

הידע, אתה מה אמר עגנון על כגון דא, עגנון אמר שיריים צריכים ניקוד. שירים בלא ניקוד כחתונה בלא ריקוד", וצחקו הקפדני נשבר לפתע כאילו בגדו בו מתרי הקול.

רבים היו באים אליי לשאלתי-הכם, ולעולם לא השיב בלי שיבדוק בתוך, מנשרו, על-כ"פנים הוא בלע את האורים. בשעת הרחק תורה היתר לעצמו להציץ במילון של יהודה גור, גרוובסקי" קרא לו בפמילייתו. את אבך שושן הניח לבעלי-הקנינים-המרקנים. אני לא סומך על מילון שיכולתי להשתתף בהיבורו, אמר פיקסלר וכיוון לבדיחת-שעדיך-לא-נולדה של ודי אלן.

כמו תלמיד חכם אמיתי הייתה לחישתו לחישת שרף וכל דבריו כנחלי-אש. פעם אחת בא לפניו עסקן מעסקני מפא"י שכתב מאמר פולמוס בימים שגולדה מאיר הייתה מזכירת המפלגה, ושאל אם הוא יכול לכתוב שגולדה ישיבה על הענין שבעה נקיים.

בגילה ז' אמר פיקסלר בתמיחה, "מה, היא שרת אמנו ז' לאנג ובן-עטר ופסח מילין צחקו ואילו אותו עסקן בעל מוח עבה, שלא הכיר את המטבע והלכתי בענין ספירת הנקיים של האשה הנידה, נדחף התוצה מבוייש ועלה אל זכאי שיואל להסביר לו את תשובתו הסתומה של המגיה הרגון.

מדי שבוע, ביום ששי בשעות הבוקר המוקדמות, הייתי משכים ונוסע לקנות את "דבר", פותח את העיתון בידים רוטטות ומגלה כי השיר לא נדפס.

חלונות של עופרת

החילה תליתי את העיכוב בתור המחמשך של הפייטנים, אבל משתארכו הימים קיללתי בלבי את כל המשוררים שהוציאו לאור ספר שירים, תגנו ויבל או אפילו נסתלקו לבית-עולמם.

פעם בחודש בקירוב הייתי מתגנב לבית-הדפוס ופותח — בלי שאיש הבחין בכך — את המגרה הכבודה שבה הניח לביא את שורות העופרת הקשורות יחדיו בחוט הפגט. השורות אמנם היו מונחות במקומן, אבל מסביב הלכו ונערמו גושי שירים נוספים, מאיימים להחניק את שירי הקטן. בלילות הייתי חולם חלומות זוועה כיצד מתרופפים קישורי חוט המשיחה והשורות של השירים הורים במערכת ובתערבות בין שורות השיר שלי, וכך הוא רואה אור.

לימים סיפר לי יוסל בירשטיין מה שאירע לשיריו הראשונים שנדפסו בעיתון. יהודי תלת-לשוני באוסטרליה. ביום ששי, כשפתח כמוני את העיתון בידים רוטטות, שמח למצוא בו את ביכורי יצירתו, אולם כשפתח לקרוא חשכו עיניו. אל בין השורות שלו נשתרבבו שורות שהוא לא הכיר אותן. בקוצר-רוח המתין עד שיהלוף סוף-השבוע, וביים שני בבוקר, השכם בבוקר, ארב לעורך בפינת הרחוב. ב"פ הוא הפועי, יהודי עייף, זקן ומר-נפש.

בירשטיין אהו הבולמוס משך בשרולו והינה לפניו את האסון שאירע. אני יודע, איש צעיר, אני יודע", אמר העורך והזמין את המשורר הצעיר להדרו. הוא סיפר לו שגם הוא כתב שירים בנעוריו, שירים שאיש לא רצה להדפיסם, והם מונחים במגרותיו למעצה. את השירים, הוסיף העורך וסיפר, אין הוא יכול להדפיס, שהרי הם שירי-בוסר, אולם כשניקדה על דרכו משורר צעיר והוא מדפיס לו את שיריו הוא מוסיף להם כמה מן הבתים המכווישים, שעדיין מבקשים את תיקונם.

למחלה חלומות הוועה הייתי חוזר לדפוס ואורב לאריה לרנר, שהיה משנה לעזרא ווסמן בעריכת העיתון. לרנר היה מופיע במערכת בשעות לא סבירות, חומק פנימה בסנדליו התנ"כיים ובחיק העור הכבד הכריעו ארצה. מסתכל סביבו בעיני חיה רדופה ומבלה שעות בדפוס, ליד עגלת העימוד.

תחילה שאלתי אותו כאילו הדבר אינו מעלה ואינו מוריד מבחינתי, אחר-כך שטחתי לפניו את בקשתי בתנונים, לבסוף, אחרי תשעה חודשים, לאחר שייסרתני את עצמי, מהפך בדעתי שמא הוא ווסמן שינו את דעתם, שמא אין הם אוהבים את השיר, שמא שכתו אותו, שמא קשרו נגדי קשר. באתי אל לרנר ואמרתי לו שאני רוצה את השיר בחזרה.

"תבוא אלי לדפוס ביום רביעי, כשאני מעמד את העיתון", אמר לרנר והתחמק שוב מתשובה. ביום רביעי, בדפוס, הוא עמד כנוע וממושמע ליד פורטן. רבין-המעמיד של שעה עביר בידו הגדולה, הפתוחה, הגדושה והרבה גושי עפרות מן המגשים אל עגלת העימוד. אהה, רואה כיצד אנהו עובדים", אמר לרנר. "קודם" כול מעמדים את המאמרים, אחר-כך ממלאים את חמרתך בספירים או במסח". לרנר אמר ופורמן ממלא אחריו במעשים. "עשיו, כפי שאתה רואה, נזרמים חלונות..." עדיין לא ידעתי למה הוא חותך. "ואת החלונות החלולים אני ממלא בשירים", המשנה לעורך הצביע על תיק חום מלא ריעות-שיר ואמר, "עשיו אני מודד את אורך החלון ואת רוחבו ומחפש בשבילו שיר מתאים".

שתקתי, מוכה אדם. כשיהיה לי חלון שיחאים לשיר שלך, הוא יתפרסם, לא שבוע קודם-לכן".

דמעות נקו בעיני. הייתי בעיניו חומר מילוי, אבל לא אמרתי דבר והמשכתי לעמוד שם כשופה. לפתע נקרא לרנר לטלפון. פורמן חיבק את חתפי. הייתה מוזה אבהית מאוד בורוד הגדולה המיוועה והמפוייית שהונחה עלי. בשבוע הבא אהה נכנס לעיתון, ולא איכפת לי אם בשביל זה אקצץ למשהו. מהגרפומנים את הזנב". "מה גידר על זה לרנר", שאלתי.

"מה אני העורך", אמר פורמן והוסיף שאם אני לא מאמי אני יכול לשאול את נתן, והוא התכוון לאלתרמן. ואכן כך היה.

שתיקתו של המשורר

ביום ששי, 4 בספטמבר 1964, נדפס השיר והיה נדמה לי שכל העולם יעצור את נשמתו. אבל איש לא אמר לי דבר תוך מאמי שקנתה מישה עותקים של העיתון כדי לשלוח אותם לאותם מורים רעי לב שלדעתה לא העריכו אותי כראוי. לבסוף, כפי שתיה צפוי, היא לא שלחה את העיתונים, והם נשארו למשמרת בארון-הבגדים. תחת הסריגים, שם שמרה אמא את החלומי שתי בנותיה שמתו קודם שולדותי, את הוויזה האמריקאית שלא עשתה בה שימוש ועוד כמה מזכרות שהיו יקרות לה.

לא אטעה אם אמר שהיה זה השיר הראשון שקראה. כל השבת תורה וקראה בו. ביודאי ידעה אותו בעל פה, ובמצאאי-שבת, קודם שסעתי חוזר לתל-אביב. אמרה לי שהבחרה שכתבתי עליה כשיר לא הייתה ראויה לכבוד הזה. אמרתי לאמא שאני עדיין אוהב אותה למרות שלא רצתה בי, ואולי, הוספת, דווקא מפני שהיא כל-כך טובה ונחמדה יצא השיר כל-כך טוב עד שנמצא ראוי להיות נדפס בעיתונם של כרל כבנלסון ומשה בילינסון. "שטויות", אמרה אמא, "ככה זה תמיד, ככל שערומת הובל גבוהה יותר, כך הפרחים שגולים עליה יפים יותר". באולם ימים עבדתי לעיתים בחדר המגיהים ב"דבר". בכל פעם שמורמן היה פוגש אותי, ביקר כשירדתי להתחיל את הכרטיס. היה שואל "בו, שילמו לך כבר". חדשים לאחר-מכן קיבלתי שכר טופרים. "שילמו לי", בישרתי לפורמן באותו יום. "וכמה שילמו לך", שאל, ואני השבתי מה שהשבתי. בוא, נבדוק את החישוב", אמר פורמן והעביר יד מוכתמת בצבע על מצחו הגדול. הוא הכפיל את מספר השורות בתעריף המשולם לכל שורה ואחר-כך אמר, "היגש להנהלת החשבונות ותודיע להם שמורמן אמר שקיפתו אותך".

הכיצד ז' שאלתי. בשביל שתי שורות הרווחים שבין הבתים לא שילמו לך". פורמן היה איש אמוני, ובלא להרהר אחריו ניגשתי אל מנהל החשבונות ותבעתי חוספת. תומרי פרץ בצחוק ושלת אותי לכל הרוחות. שוב ניקו בעיני דמעות. כשהגשתי למחרת היום את פורמן שאלתי אותו מדוע שם אותי ללעג. האם לא שכעתי זו ויותר בשל אותו השיר. "עשיתי את זה כדי שתדע שלמשורר משלמים גם בשביל שתיקתו".

